

ANKETA SODOBNOSTI XV

Pričevanje o jeziku

Jezik, govorjen in pisan, vsakdanji in umetniški, podedovan in tisti, ki se skupaj z nami in našim življenjem spreminja, je prav gotovo pomembna prvina v sleherni kulturi in zavesti naroda, ki ga uporablja. Zanesljivo pa je najbolj razpoznavno znamenje narodove identitete, zato je tudi naš odnos do njega tako poudarjeno osebno, hkrati pa tudi močno prevzet s prepričanjem o obči veljavnosti takšnega osebnega odnosa. Zato je sleherna razprava o jeziku zmerom več kot samo nizanje misli, spoznanj in stališč znotraj stroke, je — neposredno izražena ali samo implicirana — tudi beseda o narodovi kulturi sploh, o odnosu do tradicije, odzivanje na sedanost in tudi anticipacija prihodnjega razvoja. Ali vsaj poskus takšne anticipacije. Z določenih vidikov se prepleta tudi s politično mislijo in prakso in še z marsičem v našem osebnem, družbenem in narodnem življenju. Zaradi vsega tega je uredništvo Sodobnosti menilo, da je prav, če o tej temi spregovorijo tudi pisatelji, pri čemer si ni delalo iluzij niti ni imelo namena, da bi iskalo nekakšen skupni imenovalec posplošenega ali poenotnega pisateljskega stališča, ki bi ga bilo mogoče potem, z večjo ali manjšo težo, postaviti nasproti čemerkoli v družbi in v času ali z njim, s takšnim avtoritativnim stališčem, karkoli podpreti. Uredništvu se je zdelo pomembnejše in potrebno kolikor mogoče objektivno *ugotoviti dejansko stanje*, zato smo k sodelovanju povabili predstavnike vseh generacij in različnih, tudi nasprotujočih si nazorov o jeziku, v tem okviru pa predvsem tiste, ki jih jezik še posebej zanima, ki so o tem že pisali, polemizirali ali pa so še posebej znani po svojih radikalnih stališčih o jeziku v literaturi. Prav zaradi tako koncipirane ankete pričakujemo, da se bodo avtorjem, zastopanim v tej številki, priključili še drugi in tako dragoceno izpopolnili naše skupno *PRIČEVANJE O JEZIKU*.

Tu zastopane in še nekatere druge avtorje, tudi sicer bolj ali manj prizadevne sodelavce, smo povabili k sodelovanju s pričujočim pismom:

Spoštovani!

Včasih — vsaj zdi se nam tako — so jezik ustvarjali predvsem pisatelji, normative jezika pa postavljali predvsem jezikoslovci. Zdaj jezik ustvarjamo domala vsi, prek novih množičnih medijev, radia in televizije, tudi analfabeti. Glas jezikoslovcev pa je postal vse tišji. Ima sploh še kakšno težo?

Kaj menite vi o tem?

Predvsem kot pisatelj.

Ali vas pri vašem pisanju vodi ambicija, da bi tudi sami — iz prirojenega nagnjenja ali zavestnega hotenja? — opazneje obnavljali, dopolnjevali, spreminjali jezik — njegovo besedje, sintakso? Ali pa samo »prisuškujete jeziku ljudstva« (ali kakršnekoli socialne sredine zunaj sebe) in samo na ta način bogatite in obnavljate svoji pisateljski jezik?

Vsi vemo, da obstajajo tako rekoč cela literarna gibanja — tudi pri nas — ki jim je prav ravnanje z jezikom glavna skrb, tudi glavna pisateljska ambicija, jezik kot neizčrpna možnost individualnih in enkratnih kombinacij, »presenečenj« — kaj menite o tem?

Posebna pozornost velja gledališkemu jeziku, uzakonjanju ne-kulture, na primer, kot ene izmed možnosti gledališke govornice našega vsakdana, naših razgaljenih vsakdanjih odnosov — vas takšen pogled na jezik v gledališču vznemirja, odbija ali pa ga sprejemate kot nujnost?

Del literarne kritike, slovenske seveda, ocenjuje tudi tekoča literarna dela predvsem z vidika jezika kot avtorjevega individualnega izrazila, zanemarjajoč pri tem (večkrat z estetskim poudarkom) vsakršno vsebino, izpoved, sporočilo, prav tisto torej, kar bralstvo še zmerom išče v knjigi, gledalstvo v gledališču. Ali se vam zdi takšen odnos (takšne) kritike — pretiravanje, zabloda ali izostren čut za novo vlogo literature in umetniške besede sploh v našem času?

Ali ste kdaj razmišljali o naslednjem: Slovenci razmeroma pogosto razpravljamo o jeziku, z umetniškega, splošno kulturnega, narodnega in političnega vidika.

Sodobnost želi odpreti razpravo na to temo, zato vas prosimo, da tudi vi, nasplošno ali v posameznostih, formulirate svoje osebne izkušnje z jezikom, svoje poglede in mnenje o svojih prizadevanjih kot tudi o prizadevanjih drugih. Vaš odgovor pričakujemo do 25. t.m., obseg: po lastnem občutku.

S spoštovanjem

Ciril Zlobec, urednik

Prejete odgovore smo razvrstili po starosti sodelujočih, saj prav gotovo tudi pripadnost generaciji in času v določeni meri vpliva na nazor o jeziku.

Danilo
Lokar

Naša zgodovina je skrita v njem

Da jezik danes ustvarjamo vsi prek radia, televizije, dopolnjujem: gledališča, časopisja, šole in še kako, je razumljivo in neizogibno, ker je dosegla naša civilizacija takšno stopnjo. Ali je to dobro, ali je to slabo in kje so jezikoslovci?! Neizogibno je in nespremenljivo in moramo po tej neizogibnosti uravnavati svoje stališče. Ocenjevati moramo to, kar je, in kazati na primere zla. Zmerom pa bo naš cilj

in smoter izboljševanje jezika. Zdi se, da je v izobraženstvu, pa tudi v ljudstvu dovolj čuta in občutljivosti za pravilnost jezika.

Kot pisatelj sem bil za jezik zmeraj zelo občutljiv. Ne vem, če sem ga skušal spreminjati, zanesljivo pa sem ga skušal uravnavati po svojih lastnih potrebah in občutljivostih. Teh je bilo že iz otroške dobe nekaj. Ni mi šlo iz spomina, kako me je na koncu prvega šolskega leta takratne ljudske